

Михаил
Афанасјевић
Булгаков

**Сабрана
проза
2**

:: Псеће срце :: Белешке
младог лекара :: Приче ::

Превела
Нада Узелац

БУКФИЛМ

1.

У-у-у-у-у-ху-хуху-уу! О, погледајте, погледајте ме, ја умирем. Вејавица под капијом пева ми опело, и ја с њом завијам. Готов сам, готов. Хуља с прљавом капом – кувар у мензи за правилну исхрану службеника Централног савета за народну привреду – полио ме је кључалом водом и ошуро ми леву слабину. Какав гад, а још је пролетер! Госпode, боже мој – како боли! До костију ме је спржила врела вода. И сад завијам, завијам ли завијам, а зар завијање може да помогне?

Зашто сам му ја сметао? Зашто? Нећу ваљда Савет за народну привреду да прождерем ако претурам по ђубрету? Шкрти скот! Само му погледајте једном њушку: шири је него дужи. Лупеж тупаве њушке. Е, људи, људи. У подне ме је кувар почастео кључалом водом, а сад се смркло, близу је четири после подне, судећи по томе што заудара на лук из ватрогасне станице на Пречистенки. Ватрогасци вечерају кашу, као што вам је познато. А од тога нема ничег горег, као ни од печурака. Пси које с Пречистенке знам, причали су ми, уосталом, да се у Његлиној, у ресторану „Бар“, служи готово јело – печурке у пикант сосу, по 3 рубље и 75 копејки за порцију. То је ствар укуса, исто као и каљачу кад лижеш... У-у-у-у-у...

Слабина ме боли неиздрживо и своју даљу каријеру видим као на длану: сутра ће се појавити ране и питање је чиме ћу да их лечим? Преко лета можеш да шмугнеш у Сокољњики, тамо је трава нарочита, изванредна, а поред тога,

бесплатно се наједеш крајева од кобасица, грађани масни папир побацају, да се сит налижеш. А сад, зими, куд да кренеш? Нису вас шутирали чизмом? Јесу. Јесте ли добили циглом по ребрима? Добро сам запамтио. Кроз све сам прошао, са судбином се својом помирио, и сад плачем не само од физичког бола и зиме, већ због тога што се и дух мој већ гаси... Гаси се псећи дух!

Ево мог тела, измрцвареног, изудараног! Поштено су га руглу извргли људи. А што је главно – кад ме је шљуснуо кључалом водом, испод крзна ме је прогризла, тако да моја лева слабина никакву заштиту нема. Веома лако могу да добијем запалење плућа, а ако га добијем, ја ћу, грађани, скапати од глади. Са запалењем плућа требало би да лежим на главном улазу, испод степеништа, а ко ће тад уместо мене, пса без игде икога, који болан куња, око канти за ђубре да витла у потрази за храном? Захватиће ми плућа и почећу да се вучем потрбушке, онемоћаћу, и сваки мангуп на мртво име штапом ће да ме испребија. И домари са значкама шчепаће ме за ноге и бацити на таљиге...

Домари су од свих пролетера – најгнуснија ђубрад! Људски отпад, најгоре врсте. И куvara има разних. На пример – покојни Влас с Пречистенке. Колике је животе тај спасао! Јер кад си болестан најважније је да уграбиш неки залогај. И ето, причали су пси-староседеоци, дешавало се да Влас баци кост, а на њој осмина фунте мяса. Нека му је Царство небеско, јер био је прави човек, господски кувар код грофова Толстојевих, а не код Савета за правилну исхрану. Шта тамо у правилној исхрани раде, то псећи ум не може да схвати! Па они, хуље, од усмрделог усољеног мяса шчи кувају, а ови, јадници, ништа и не знају. Дојурцају, наждеру се, налочу.

Једна дактилографкиња девете класе прима четири и по червонца, мада јој, истини за вољу, љубавник свилене чарапе поклања. А какве све увреде због те свиле она мора да трпи! Дојуриће дактилографкиња, јер се с 4,5 червонца у бар не иде. Она ни за биоскоп нема довољно, а биоскоп је жени једина утеха у животу.

Тресе се, мршти, али гута. Замислите само: 40 копејки за ручак од два јела, а оба ни пет алтина не вреде, јер преосталих 25 копејки украо је економ. А зар њој заиста таква храна треба? Ни врх десног плућног крила њој не ваља, а женска болест, француског порекла је мучи, на послу су јој одбили од плате, поквареном храном је у мензи нахранили, ено је, ено је!!! Трчи у капију у љубавниковим чарапама. Ноге јој ледене, стомак јој зебе, јер длаци на њему нема, гола кожа, а гаћице носи лагане, тако, привид од чипке. Парче крпе зарад љубавника. Нек само покуша да обуче фланелске. Он ће дрекнути: „Ала ти немаш укуса! Дозлогрдила ми је моја Матрјона, намучио сам се с фланелским гаћама, сад је дошло моје време. Сад сам председник, и колико год да се накрадем – све, све оде на женско тело, на карамеле, на „Абрау-дирсо“. Нагладовао сам се довољно у младости, од мене је доста, а загробни живот не постоји.“

Жао ми је ње, жао! Али себе самог још више жалим. Не кажем то из егоизма, о не, већ због тога што нам, заиста, услови нису исти. Њој је макар код куће топло, а мени, а мени? Куда да кренем? Изударан, ошурен, попљуван, куд’ ја да кренем? У-у-у-у...

– Куцо, куцо, куцо! Шарик, еј Шарик? Што цвилиш, сироче? Је ли? Ко те је дирао?... Ух...

Вештица – вејавица затутња капијом и метлом ошину госпођицу по увету. Сукњицу јој задиже до колена, откри чарапе крем боје и уску траку лоше опраног чипканог рубља, пригуши речи и затрпа пса.

Боже мој!... Какво време... Ух... И стомак завија. То је од усољеног меса, то је од усољеног меса! И кад ће све ово једном да се заврши?

Погнувши главу, крену госпођица у јуриш, проби се кроз капију, а на улици поче да је врти, чупа, баца на све стране, затим је понесе снежни вихор, и она нестане.

А пас остаде у капији и, сав у боловима од осакаћене слабине, припи се уз леден масиван зид, тешко дишући и чврсто одлучи да одатле више никуд не иде, него да издахне ту, у капији. Обузе га очајање. У души му је било тако чемерно и

мучно, тако самотно и страшно, да су му ситне псеће сузе, попут мехурова, навирале на очи и истог трену се сушиле. С нагрђене слабине штрчало је ућебано, залеђено грумење, а између њега провиривале су злослутне црвене пеге од кључале воде. Како су безумни, тупоглави, окрутни ти кувари. „Шариком“ га је назвала! Какав је он дођавола „Шарик“¹? „Шарик“ – то значи пуначак, гојазан глупан, који ждере зобену кашу, син срећних родитеља, а он је чулав, кракат и одрпан, жгољава ски-тара, пас бескућник... Уосталом, хвала јој на лепој речи...

Врата јарко обасјане радње с друге стране улице треснуше и на њима се појави грађанин. Управо грађанин, а не друг, чак – пре свега – господин. Тачније – прецизније – господин. Мислите да ја по капуту судим? Глупости. Капуте данас носе многи пролетери. Додуше, оковратници им нису овакви, о томе нема ни говора, али ипак, издалека може да се побрка. А по очима – ту већ ни изблиза ни издалека не можеш да помешаш. О, очи су важна ствар. Попут барометра. Све се види, коме душа вене, ко из чиста мира може да ти забоду врх чизме у ребра, а ко се и сам сваког плаши. Управо је таквог подрепаша права милина шчепати зубима за глежањ. Кад се већ бојиш – ево ти. Чим се бојиш – значи, заслужио си... Гр-р-р... Вау-вау...

Господин одлучно пређе преко улице, пробивши се кроз вртлог вејавице, и упуту се према капији. Да, да, код овог је све јасно. Тај се поквареног усољеног мяса неће набокати, а ако би га негде тиме и послужили, такав би скандал направио, у новине би ставио: мене, Филипа Филиповича, накључали отпацама.

Ево га, све је ближе и ближе. Тај добро једе и не краде, тај те неће шутнути, ни сам се никог не плаши, а не плаши се јер је увек сит. Он је господин који се умним радом бави, с отменом, шиљатом брадом и брковима, седим, бујним, меким и отменим, као код француских витезова, али задах, који се од њега шири, ношен вејавицом, гадан је, на болницу. И на цигаре.

¹ „Шарик“ у руском језику има значење „куглица“.

Који га је ђаво, питаш се, довео у задругу Центрохоза? Ево га поред... Шта ли тражи?... У-у-у-у... Шта је могао да купи у тричавој радњици, зар му није довољан Охотни рјад? Шта? Ко-ба-си-цу. Господине, кад бисте ви видели од чега ту кобасицу праве, не бисте ни близу радњи пришли. Дајте је мени!

Пас прикупи последњу снагу и у безумљу испуза испод капије на тротоар. Вејавица прасну из пушке над његовом главом и завитла увис огромна слова на платненом плакату: „Да ли је подмлађивање могуће?“

– Наравно, могуће је! Од мириса сам се подмладио, подигао с трбуха, од његових врелих таласа стегао ми се желудац, празан већ два дана и ноћи, од мириса, који је надјачао болнички, рајског мириса сецкане коњетине с белим луком и бибером. Осећам, знам, у десном џепу његове бунде је кобасица. Он је изнад мене. О, господару мој! Баци поглед на мене, ја скапавам! Ропска је душа наша, судбина клета!

Пас поче да, као змија, пузи потрбушке, ронећи сузе.

– Обратите пажњу на куваревих руку дело. Ма нећете је ви ни за шта на свету дати. Ох, знам ја врло добро богате људе! А у ствари, шта ће она вама? Шта ће вам гњила коњетина? Нигде такав отров нећете добити као у Мосељпрому. А ви сте данас доручковали, ви, великан светског значаја, захваљујући мушким полним жлездама. У-у-у-у...

Шта се то збива на белом свету? За умирање, очигледно, још је рано, а очајање – прави је грех. Да му лижем руке, ништа друго ми не преостаје.

Тајанствени господин нагну се према псу, заблиста златним рубовима очију и из десног џепа извади бео дугуљаст замотуљак. Не скидајући смеђе рукавице, он размота хартију, коју истог часа захвати вејавица, и одломи парче кобасице, зване „Краковска посебна“. И псу баци то парче! О, несебичног ли бића. У-у-у!

– Фију-фију – зазвижда господин и настави врло строгим гласом: – Узми! Шарик, Шарик!

– Опет Шарик. Крстили ме! Ма зовите ме како вам воља. Због таквог изузетног поступка вашег...

Пас у трен ока прегризе кожуру, цвилећи загризе краковску и слисти је као од шале. Притом се до суза загрцну кобасицом и снегом, јер од прождрљивости замало не прогута и канап. Још, још! Лижем вам руку. Љубим панталоне, добро творе мој!

– Доста засад... – Господин је говорио одсечно, као да командује. Он се сагну према Шарику, са знатижељом му погледа у очи и руком у рукавици, неочекивано помилова Шарика по трбуху, пријатељски и нежно.

– А-ха, мужјак – рече он значајно – огрлицу нема, е па одлично, баш ми ти требаш. Хајде за мном. – Он пуцну прсти-ма. – Фију-фију!

– За вама да пођем? И на крај света. Можете вашим пуштеним каљачама да ме млатнете по њушци, ни писнути нећу!

По целој Пречистенки сијале су светиљке. Слабина је неподношљиво болела, али Шарик би с времена на време заборавао на њу, обузет једном једином мишљу, да у пометњи не изгуби чудесно привиђење у бунди и да му некако изрази љубав и верност. И неких седам пута ју је од Пречистенке до Обухове улиције изразио. Пољубио му је каљачу код Мртве улиције, завијао је тако дивље, док је крчио пут, да се некаква дама од страха сручила на одбојник, једанпут, двапут је зацвилео, не би ли поткрепио сажањење према самом себи.

Некакав погани мачор-скитница, који је изигравао сибирског мачка, искрсну иза олука и, упркос вејавици, нањуши краковску. Шарику паде мрак на очи при помисли да би богати чудак, који скупља рањене псе по капијама, могао и тог лупежа, не дај боже, да узме са собом, па ће морати с њим да дели производе Мосељпрома. Због тога он тако зашкргута зубима на мачора, да се овај, уз сиктање, налик на шиштање бушног црева, успентра уз олука до првог спрата. – Ф-р-р... вау... пис! Ко би надавао толико Мосељпрома за сав могући шљам, који се вуцара по Пречистенки!

Господин показа да цени ову верност и код ватрогасне станице, поред прозора, из којег се чуло пријатно брундање

рога, он награди пса другим парчетом, нешто мањим, од око пет златника¹.

– Ех, чудац. Он ме то мами. Не брините се, ионако никуд нећу отићи. За вама ћу да пођем куд год зажелите.

– Фију-фију-фију! Овамо!

– У Обухову? Молим лепо. Веома добро познајемо ту улицицу.

– Фију-фију!

– Овамо? Са задов... А, не! Дозволите, молим вас. Не. Ту је портир. А од тога нема ништа горе на свету. Далеко је опаснији и од домара. Крајње одвратан сој. Огавнији од мачора. Живодер са ширитима.

– Ма немој да се плашиш, хајде.

– Здравом да сте, Филипе Филиповичу.

– Добро вече, Фјодоре.

То је личност! Боже мој, пред кога ме доведе судбино моја псећа! Каква је то особа која псе с улице, поред портира, у кућу стамбене задруге може да уводи? Погледајте, та хуља – ни да писне, ни да мрдне! Поглед му је, додуше, натмурен, али све у свему, изгледа равнодушно испод капе са златним ширитима. Као да је све баш као што треба. Поштовање исказује, господо, и то какво поштовање! Е па добро, а ја сам с њим и у корак га пратим. Шта? Само пипни. Ево ти шипак. Тако бих те шчепао за ту твоју пролетерску, жуљевиту ногу. За све патње које ми је твој сој нанео. Колико си ми само пута четком њушку унаказио, а?

– Хајде, хајде.

– Разумели смо, разумели, молим, не брините. Куд ви, ту и ја. Ви само пут покажите, а ја вас у стопу пратим, без обзира на моју очајну слабину.

Са степеништа доле:

– Писама за мене није било, Фјодоре?

Одоздо према степеништу, учтиво:

¹ Златник – стара руска мера за тежину, износи 4,26 грама.

– Не, нипошто, Филипе Филиповичу. – Поверљиво, упонила гласа довикну за њим – А у трећи стан подстанаре су уселили.

Уважени псећи добротвор нагло се окрену на степеништу и, нагнувши се преко оgrade, с ужасом упита:

– Ма не-емојте?

Очи му се исколачише, а бркови наостреше.

Портир доле подиже главу, принесе дланове уснама и потврди:

– Баш тако. Четири цела комада.

– Бо-же мој! Могу да замислим шта ће сад да буде у стану. А ко су они?

– Ма нико и ништа.

– А Фјодор Павлович?

– По параване су отишли и по цигле. Преграде ће да ставе.

– Ђаво би га знао шта се то дешава!

– У све станове, Филипе Филиповичу, почеће да усељавају, осим код вас. Само што је завршен састанак, донели су решење, нови савет. А стари је добио ногу.

– Шта се то ради. Ај-ај-ај. Фију-фију...

– Идем, стижем. Слабина, изволите приметити, сева. Дозволите да вам лизнем чизму.

Ширит портира ишчезе доле. На мермерном одморишту запљусну топлота од цеви, још једном заокренуше и ево га – белетаж.

2.

Учење читања нема никакве сврхе, кад месо и без тога може да се намирише на целу врсту. Ипак (ако живите у Москви и ако имате и трунке мозга у глави), хтели-не хтели, научићете слова, и то без икаквог курса. Од шездесет хиљада московских паса једино потпуни идиот неће умети да од слова састави реч „кобасица“.

Шарик је почео да учи према бојама. Тек што је напунио четири месеца, по целој Москви покачили су зелено-плаве

фирме с натписом „МСПО. Продавница меса“. Понављам, све је то без икакве сврхе, јер се месо и без тога осећа. И једном приликом дошло је до збрке: управљајући се према дречеће плавој боји, Шарик, кога је због бензинског дима из мотора издао њух, уместо у месару, улетео је у радњу за електричну опрему браће Голуб, у Мјасницкој улици. Тамо, код браће, пас је на својој кожи добро осетио шта је то изолир трака, а она је бриткија и од кочијашког бича. Управо тај важан тренутак треба посматрати као почетак Шариковог образовања. Већ на тротоару Шарику је одмах постало јасно да „плаво“ не означава увек „месару“, и стискајући од несносног бола реп међу задњим ногама и цвилећи, присетио се да на свим месарама на првом месту слева стоји раскречено, златно или риђе, налик на санке – „М“.

Отад му је кренуло набоље. „А“ је научио у радњи „Глав-риба“, на углу Мохове, а затим „Б“ (згодније је било да му притрчи с репа речи „риба“, јер је на почетку речи стајао милиционер).

Квадратне керамичке плочице, којима су били обложени ћошкови у Москви, без икакве сумње, увек су означавале „С-и-р“. Црна пипа самовара, која се налазила на самом почетку имена бившег власника „Чичкина“, означавала је брда холандског црвеног сира, бештије од продаваца, који мрзе псе, опиљке по поду и ванредно гадан сир, бакштајн, непријатног мириса.

Ако је свирала хармоника и мирисало на виршле, прва слова на белим плакатима изузетно згодно обликовала су реч „непри...“ Што је значило „Непристојне речи и давање напојница су забрањени“. Овде би повремено, попут вихора, избијале туче, људе би ударали песницом по њушци, додуше, у ретким случајевима, а псе, увек, салветама или чизмама.

Ако су у изложима висили устајали бутови шунке и лежа-ле мандарине... г-рр, г-рр... гастр... ономски производи. Ако су биле тамне боце с одурном течношћу... В-и-ви-н-а-вина... Браће Јелисејевих, некадашња...

Непознати господин који је намамио пса пред врата свог раскошног стана, смештенног на белетажу, зазвони, а пас истог

тренутка подиже поглед на велику црну картицу са златним словима, која је висила поред широких врата, застакљених мутним и бледо ружичастим стаклом. Прва три слова он склопи одмах: „п-р-о – Про“. А затим је следила двострано трбушаста ругоба, која је означавала ко би га знао шта. „Није ваљда пролетер? – помисли Шарик са изненађењем... – То није могуће.“ Он подиже њушку увис, још једном оњуши бунду и са сигурношћу закључи: „Не, овде на пролетеријат уопште не мирише. Учена реч, а бог би га знао шта значи.“

Иза ружичастог стакла, неочекивано и весело, упали се светло и црна карта још више упаде у очи. Врата се сасвим бешумно отворише и млада, лепа жена у белој кецељи и с чипканом капицом изађе пред пса и господина. Првог обли божанствена топлина, а женина сукња замириса на ђурђевак.

„Види ти ово. Ово је права ствар“ – помисли пас.

– Изволите, господине Шарик – иронично га позва господин, а Шарик са страхопоштовањем ступи, машући репом.

Велико мноштво предмета било је натрпано у раскошном предсобљу. Одмах му се у памћење урезало огледало које се пружало до самог пода, показујући другог, офуцаног и одрпаног Шарика, страшни јеленски рогови, негде високо горе, безбројне бунде и каљаче, и абажур од опала с електричним светлом, испод таванице.

– Где сте ово покупили, Филипе Филиповичу? – с осмехом упита жена и поможе му да свуче тешку бунду од тамносмеђе лисице с плавичастим сјајем. – Господе, ала је шугав!

– Причаш глупости! Где је шугав? – строго и одсечно упита господин.

Пошто је скинуо бунду на њему се указало црно одело од енглеског штофа, а на стомаку му је весело и неупадљиво светлуцао златан ланац.

– Чекај мало, не врти се, фију... ма не врти се, тупавко. Хм... то није шуг... ама стани, ђаволе... хм... А-а! То је опекотина. Која те је то хуља ошурила? А? Ама, буди миран!

„Кувар, битанга од куvara!“ – тужним очима рече пас и тихо зацвиле.

– Зина – наложи господин – њега одмах у ординацију, а мени – мантил.

Жена звизну, пуцну прстима и пас, колебајући се на тренутак, пође за њом. Њих двоје нађоше се у уском, слабо осветљеном ходнику, прођоше поред једних лакираних врата, дођоше до краја, а затим уђоше лево и обреше се у омањој мрачној соби, која се истог тренутка није свидела псу због свог злослутног мириса. Мрак шкљоцну и преобрати се у за-слепљујући дан, при чему све наоколо заблиста, засија и забели се.

„А, не... – у мислима заурла пас – извините, нећу допустити! Јасно ми је, ђаво нек носи њих и њихову кобасицу. У псећу болницу су ме намамили. Сад ће да ме терају рициново уље да гутам и целу слабину расећи ће ножевима, а њу и тако ни да дирнем не смем.“

– А, не, куда?! – врисну она коју су звали Зина.

Пас се измакну, згрчи и одједном тако удари у врата здравом десном слабином да се тресак проломи по целом стану. Затим јурну назад и као чигра поче да се врти у месту, оборивши на под белу кофу, из које се разлетеше гужве вате. Док се тако вртео укруг, око њега полетеше зидови, запремљени орманима с блиставим инструментима, поче да скаче бела кецеља и изобличено женско лице.

– Куд си кренуо, ђаволе чупави?! – викала је очајно Зина – Проклетињо једна!

„Где ли им је споредно степениште? – размишљао је пас. Он замахну и, склупчан, насумице удари у стакло, у нади да су то друга врата. Облак срче полете уз прасак и звекет, искочи некаква округласта тегла с риђом гадошћу, која се истог трена проли по читавом поду и засмрде. Права врата широм се отворише.“

– Стој! С-скоте – викао је господин, скакућући у мантилу, навученом преко једне руке, и хватајући пса за ноге. – Зина, држи га за врат, ништарију!

– За... забога милога! Какав пас!

Врата се још више растворише и унутра упаде још једна особа мушког пола у мантилу. Газећи по разбијеном стаклу, она се стушти ка орману, не ка псу, отвори га и целу собу испуни слатким и гадним мирисом. Затим особа стомаком наскочи на пса, а пас јој у то са жаром зари зубе изнад пертли на ципелама. Особа јаукну, али се не збуну. Од гадне течности псу заста дах и заврте му се у глави, затим му ноге отказаше и он поче лагано да клизи некако укливо, у страну. „Хвала, готово је – у заносу помисли он, падајући право на оштро стакло. – Збогом, Москво! Никад више нећу видети ни Чичкина ни пролетере ни краковску кобасицу. Идем у рај, за велико псеће стрпљење. Браћо, живодери, зашто баш мене?“

И у то се најзад сручи на бок и издахну.

Кад је васкрснуо, мало му се вртело у глави и осећао је благу мучнину у стомаку, а слабина као да није ни постојала, слатко је ћутала. Пас гвирну на сањиво десно око и крајичком ока примети да је чврсто превијен преко слабине и стомака. „Ипак су ме удесили, кучкини синови“, помисли он као кроз маглу – „али вешто, треба им одати признање.“

– „Од Севиље до Гранаде... у тихом сумраку ноћи“ – запева изнад њега расејан глас, који је фалширао.

Пас се зачуди, широм отвори оба ока и на два корака од себе угледа мушку ногу на белој столици. Ногавица и дугачке гаће на њој биле су подигнуте, а гола жута цеваница умрљана сасушеном крвљу и јодом.

„Благи боже! – помисли пас – мора да сам га то ја ујео. Моје масло. Одраће ме!“

– „Одјекују с-серенаде, одјекује мачева звекет!“ Зашто си ти, скитаро, доктора угризао? А? Зашто си разбио стакло? А?

– У-у-у! – тужно зацвиле пас.

– Е па, добро. Дошао си себи и лези, тикване!

– Како сте успели, Филипе Филиповичу, да намамите тако раздражљивог пса? – упита пријатан мушки глас, а ногавица трико-гаћа склизну надолу. Замириса на дуван, а у орману зазвечаше бочице.

– Љубазношћу. Јединим начином који је могућ у опхођењу са живим бићем. Терорисањем ништа не може да се постигне са животињом, на каквом год степену развитка она била. То сам тврдио, тврдим и тврдићу. Они неосновано мисле да ће им терор помоћи. Не, не, неће помоћи, какав год да је: бео, црвен или чак смеђ! Терор потпуно паралише нервни систем. Зина! Овом пробисвету сам купио краковску кобасицу за рубљу и четрдесет копејки. Постарајте се да га нахраните кад му прође мучнина.

Зашкрипа стакло испод метле, а женски глас кокетно примети:

– Краковску! Госпoде, изнутрице је њему требало купити за двадесет копејки у месари. Краковску кобасицу боље мени да дате.

– Само пробај. Даћу ја теби! То је отров за човеков желуца. Одрасла девојка, а као дериште гура у уста сваку гадост. Да се ниси усудила! Упозоравам те: ни ја ни доктор Борментал нећемо се око тебе бактати кад те спопадну грчеви у стомаку... „Сваког ко каже! Да је друга!... Овде теби равна...”

Благ, учестао звук звона одјекивао је, у то време, целим станом, а у даљини, из предсобља, с времена на време чули су се гласови. Звонио је телефон. Зина нестаде.

Филип Филипович баца опушак у кофу, закопча мантил, испред огледала на зиду заглади бујне и меке бркове и зовну пса:

– Фију, фију. Ма, ништа, ништа. Хајде да прегледамо пацијенте.

Пас се подиже на климаве ноге, затетура се и задрхта, али брзо се поврати и пође у стопу за лепршавим скутом Филипа Филиповича. Још једном пас прође кроз узан ходник, али сад опази да га с таванице јарко обасјава розета. А кад су се отворила лакирана врата, он уђе с Филипом Филиповичем у кабинет и његова раскош заслепи пса. Пре свега, он је сав пламтео од светлости: блештало је испод таванице с гипсаним украсима, блештало је на столу, блештало је на зиду и у стаклима на орманима. У светлу се купало неизмерно мно-

штво предмета, од којих је најзанимљивија била огромна сова, која је седела на грани на зиду.

– Лези – нареди Филип Филипович.

Резбарена врата преко пута се отворише и унутра уђе онај, уједени, који је сад на јаркој светлости остављао утисак веома лепог младог човека, са црном шиљатом брадом, пружи картон и рече:

– Стари...

Истог тренутка он бешумно ишчезну, а Филип Филипович, раширивши скуте мантила, седе за огроман писаћи сто и одмах постаде необично важан и достојанствен.

„Не, ово није болница, на неко друго место сам доспео – збуњено помисли пас и леже на шару на тепиху, поред тешког кожног дивана – а ову сову још ћемо да преиспитамо...”

Врата се лагано отворише и уђе неко, ко тако запањи пса да овај закевта, али веома бојажљиво...

– Мир! Охо-хо, не може човек да вас препозна, драги мој!

Посетилац се веома учтиво и збуњено поклони Филипу Филиповичу.

– Хи-хи... Ви сте маг и чаробњак, професоре – снебивајући се изусти он.

– Скидајте панталоне, драги мој – заповеди Филип Филипович и устаде.

„Исусе – помисли пас – фина птичица!”

На глави птичице расла је потпуно зелена коса, која се на затиљку преливала у риђу боју дувана. Боре су избраздале птичицино лице, али је оно било румено, као код одојчета. Леву ногу није могао да савије, морао је да је вуче по тепиху, зато му је десна скакутала као код Крчка Орашчића. На рубу био изврсног сакоа, као око штрчао је драги камен.

Од силне знатижеље псу припаде мука.

Кев, кев... – закевта он слабашно.

– Мир! Какав вам је сан, драги мој?

– Хе-хе. Сами смо, професоре? То не може да се опише – снебивајући се проговори посетилац. – Парол д’онер – 25 го-

дина ништа слично – тип се ухвати за дугме на панталонама – да ли можете да верујете, професоре, сваке ноћи јата нагих девојака. Апсолутно сам задивљен. Ви сте мађионичар.

– Хм – забринуту промрмља Филип Филипович, погледом испитујући посетиочеве зенице.

Овај најзад изађе на крај с дугметима и скиде пругасте панталоне. Испод њих се помолише гаће, какве још нико није видео. Биле су крем боје, с извезеним свиленим црним мачкама и мирисале на парфем.

Пас није могао да поднесе мачке и тако залаја да тип поскочи.

– Јао!

– Увоштићу те! Не плашите се, не уједа.

„Ја не уједам?“ – зачуди се пас.

Из џепа од панталона посетиоцу испаде на тепих мали коверат на којем је била насликана лепотица расплетене косе. Тип поскочи, сагну се, подиже је и јако поцрвене.

– Само, водите рачуна – упозоравајући га, мрзовољно рече Филип Филипович, претећи прстом – ипак, водите рачуна, не претерујте!

– Ја не пре... – збуњено промрмља тип, настављајући да се скида – ја сам то, драги професоре, само тек пробе ради.

– И онда? Какви су резултати? – строго упита Филип Филипович.

Тип у екстази одмахну руком.

– Двадесет пет година, кунем се богом, професоре, ништа слично. Последњи пут 1899. године, у Паризу, у ри де ла Пе.

– А зашто сте позеленели?

Лице посетиоца се смрачи.

– Проклета „Жиркост“¹! Не можете да замислите, професоре, шта су ми ти забушанти потурили уместо фарбе! Погледајте само – мрмљао је тип, тражећи погледом огледало – па то је страшно. Њушку би им требало разбити! – рас-

¹ Назив труста московских државних фабрика козметичких производа, у совјетско време.

паливши се, настави он. – Шта сад да радим, професоре? – упита он плачним гласом.

– Хм. Обријте се до главе.

– Професоре – тужно ускликну посетилац – па опет ће седа да ми израсте. Поред тога, на посао нећу смети нос да помолим, ионако већ трећи дан не идем тамо. Дођу кола, а ја их отпустим. Ах, професоре, кад бисте пронашли начин да се и коса подмлади!

– Без журбе, без журбе, драги мој – мрмљао је Филип Филипович. Нагнувши се, он је блиставим очима прегледао пацијентов голи стомак. – Е па, сјајно, све је у најбољем реду. Ја чак, истини за вољу, нисам ни очекивао овакав резултат. „Много крви, много песама!...“ Облачите се, драги мој!

– „А ја ћу оној, од свих сјајнијој!...“ – запева пацијент, гласом који је чангрљао као тигањ, и сав озарен, поче да се облачи. Кад се дотерао, скакућући и ширећи мирис парфема, он изброја Филипу Филиповичу свежањ белих новчаница и поче благо да му стеже обе руке.

– Две недеље не морате да долазите на преглед – рече Филип Филипович – али вас, ипак, молим, чувајте се.

– Професоре, – Иза врата у екстази ускликну глас – будите потпуно мирни – он се слатко зацерека и несташе.

Треперави звук звона просу се по стану, лакирана врата се отворише, уђе уједени, пружи Филипу Филиповичу картон и изјави:

– Године нису тачно записане. Вероватно, педесет четири – педесет пет. Тонове срца мало су пригушени.

Он ишчезну и замени га шушкетава дама, с отмено накривљеним шеширом и светлуцавом огрлицом око млохавог и збрцканог врата. Страшне црне кесице обесиле су јој се испод очију, а образи су били румени, као у лутке.

Била је јако узнемирена.

– Госпођо! Колико имате година? – упита је Филип Филипович веома оштрим гласом.

Дама се тргну и чак пребледе под слојем руменила.

– Ја, професоре... Кунем вам се, само кад бисте знали каква ме је трагедија задесила...

– Година, колико имате, госпођо? – још оштрије понови Филип Филипович.

– Часна реч... Па, четрдесет пет.

– Госпођо – завапи Филип Филипович – мене чекају. Не задржавајте ме, молим вас. Нисте ви једини!

Дамине груди снажно су се надимале.

– Само ћу вама, као врхунском научнику, али кунем се, то је тако страшно...

– Колико имате година?! – бесно закрешта Филип Филипович, а наочаре му севнуше.

– Педесет једну! – грчећи се од страха одговори дама.

– Скидајте гаћице, госпођо – с олакшањем рече Филип Филипович и показа на високо бело губилиште у углу.

– Кунем се, професоре – мрмљала је дама, дрхтавим прстима откопчавајући некакве копче на појасу – тај жиголо... Говорим вам искрено, као на исповести...

– „Од Севиље до Гранаде!...“ – расејано запева Филип Филипович и притисну педалу на мермерном умиваонику. Запушта вода.

– Кунем се богом! – говорила је дама, и праве флеке, кроз оне лажне, избише јој по образима. Ја знам, то је моја последња страст. Па то је таква ништарија! О, професоре! Он вара на картама, то зна цела Москва. Он не може да прескочи ниједну грозну модисткињу. Па он је тако ђаволски млад! – Дама је мрмљала и извлачила испод шуштавих сукања згужван комадић чипке.

Пас је био сав смуштен и у глави му се све окренуло наглавачке.

„Е, нек вас ђаво носи – нејасно помисли он, положи главу на шапе и задрема од стида – нећу ни да покушам да схватим о чему се ради. Ионако ништа нећу схватити.“

Прену га звекет и он виде како Филип Филипович баца у посуду некакве сјајне цевчице.

Дама с флекама, припијајући руке уз груди, с надом је гледала у Филипа Филиповича. Овај се важно намршти, седе за сто и нешто забележи.

– Ја ћу вам, госпођо, ставити јајнике женке мајмуна – саопшти он и погледа строго.

– Ах, професоре, зар мајмуна?

– Да – тврдо одговори Филип Филипович.

– А кад је операција? – пребледела, slabим гласом упита дама.

– „Од Севиле до Гранаде...“ Хм... У понедељак. Доћи ћете на клинику ујутру, мој асистент ће да вас припреми.

– Ах, ја нећу на клинику. Зар не могу код вас, професоре?

– Видите, овде вршим операције само у изузетним случајевима. То ће бити веома скупо – 50 червонаца.

– Пристајем, професоре!

Поново зајубори вода, залепрша шешир с перјем, затим се појави некаква ћелава глава, налик на тањир, и загрли Филипа Филиповича. Пас је дремао, мучнина га је прошла, пас је уживао у томе што га је слабина попустила и што му је топло, чак је закуњао и успео да усни делић пријатног сна: као да је читаву чупу перја истраго сови из репа... Затим узнемирен глас закевта над његовом главом:

– Исувише сам познат у Москви, професоре. Шта сад да радим?

– Господо! – озлојеђено је викао Филип Филипович – Не иде то тако! Треба се уздржавати. Колико јој је година?

– Четрнаест, професоре... Схватате, изађе ли у јавност, пропао сам. За који дан треба да ме пошљу на службени пут у иностранство.

– Па нисам ја правник, драги мој... Е па, причекајте две године и ожените се њоме.

– Ја сам ожењен, професоре.

– Ах, господо, господо!

Врата су се отварала, смењивала су се лица, звецкали су инструменти у орману и Филип Филипович радио је без предаха.

„Бесраман стан – размишљао је пас – а како је лепо! Ког ли сам му ђавола ја требао? Зар ће ме стварно задржати да живим овде? Баш је чудак! Ма док трепнеш таквог би пса могао да набави да ти памет стане! А можда сам ја и леп. Очигледно, имам среће! А ова сова је ђубре... Бестидница.“

Пас се коначно раздремао касно увече, кад је звоњава престала и то баш у тренутку кад су врата пропустила необичне посетиоце. Ушло их је четворо, у исти мах. Сви су били млади и сви су били обучени веома скромно.

„Шта ли ови хоће?“ – са чуђењем помисли пас. Много одбојније госте је дочекао Филип Филипович. Он је стајао поред писаћег стола и гледао, као што војсковођа гледа непријатеља. Ноздрве његовог орловског носа су се надимале. Посетиоци су трупкали по тепиху.

– Дошли смо код вас, професоре – проговори онај, коме је као руно густа, коврцава црна коса штрчала четврт аршина изнад главе – због следеће ствари...

– Ви, господо, без икаквог разлога не носите каљаче по оваквом времену – прекину га прекорно Филип Филипович – прво, прехладићете се, друго, испрљали сте ми тепихе, а сви моји теписи су персијски.

Онај с руном на глави ућута и сва четворица запрепашћено се упиљише у Филипа Филиповича. Неколико тренутака владао је мук, прекинут тек добовањем прстију Филипа Филиповича по шареној дрвеној чинији на столу.

– Прво, ми нисмо господи – изусте, најзад, најмлађи од четворице, налик на брескву.

– Прво – упаде му у реч Филип Филипович – јесте ли ви мушкарац или жена?

Четворица поново заћуташе и зинуше. Овог пута прибра се први, онај, с руном на глави.

– Каква је разлика, друже? – упита он надмено.

– Ја сам жена – потврди младић, лица попут брескве, у којем капуту и јако поцрвене. Одмах за њим из неког разлога сав се зајапури још један посетилац – плавушан с папахом.

– У том случају ви можете да задржите капу на глави, а вас ћу, милостиви господине, замолити да скинете то што имате на глави – с прекором рече Филип Филипович.

– Нисам ја вама „милостиви господин“ – осорно рече плавушан, скидајући папаху.

– Дошли смо код вас – поново поче црномањаст с руном на глави.

– Пре свега – ко је то „ми“?

– Ми смо нови кућни савет наше зграде – проговори црно-мањаста, уздржавајући бес. – Ја сам Швондер, она је Вјаземска, он је друг Пеструхин и Жаровкин. И ето ми...

– А то су вас уселили у стан Фјодора Павловича Шабљина?

– Нас – одговори Швондер.

– Боже! Пропаде Калабуховљев дом! – у очајању ускликну Филип Филипович и плесну рукама.

– Ви се то, професоре, шалите? – плану Швондер.

– Баш ми је до шале! Потпуно сам очајан – крикну Филип Филипович – шта ће сад да буде с парним грејањем?

– Ви се подсмевате, професоре Преображенски?

– Због чега сте дошли код мене, говорите што пре, само што нисам пошао да вечерам.

– Ми, као кућни савет – с мржњом проговори Швондер – дошли смо код вас после скупштине станара наше зграде, на којој је постављено питање стешњавања станова у згради...

– Ко је на кога постављен? – крикну Филип Филипович – Постарајте се да ваше мисли изложите јасније.

– Постављено је питање стешњавања...

– Доста! Схватио сам! Да ли вам је познато да је, закључком од 12. августа ове године, мој стан изузет од било каквог стешњавања и усељавања?

– Познато нам је – одговори Швондер – али скупштина је, размотривши ваш случај, дошла до закључка да ви, све у свему, заузимате превише стамбеног простора. Преко сваке мере. Ви сами живите у седам соба.

– Ја сам живим и р-радим у седам соба – одговори Филип Филипович – и желео бих да имам и осму. Она ми је потребна за библиотеку.

Четворо занемеше.

– Осму? О-хо-хо – процеди плавушан, гологлав – ма немојте, ди-и-вота једна.

– То је незамисливо! – ускликну младић, за кога се испоставило да је жена.

– Имам чекаоницу, обратите пажњу, она је и библиотека, трпезарију, кабинет – три. Ординацију – четири. Операцио-

ну салу – пет. Моју спаваћу собу – шест, и собу за послугу – седам. Све у свему, недостаје ми... Ма, уосталом, то није важно. Мој стан је изузет и ту је крај приче. Могу ли да пођем на вечеру?

– Извињавам се – рече четврти, налик на тврдокрилца.

– Извињавам се – упаде му у реч Швондер – управо смо у вези с трпезаријом и ординацијом и дошли да разговарамо. Скупштина станара моли вас да се добровољно, поштујући радну дисциплину, одрекнете трпезарије. Трпезарију нема нико у Москви.

– Чак ни Исидора Данкан – звонким гласом ускликну жена.

С Филипом Филиповичем нешто се догодило, од чега му се лице обли благим руменилом, али он не испусти ни гласа, ишчекујући шта ће се даље да се деси.

– И ординације, исто тако – настави Швондер – ординација врло лепо може да се споји с кабинетом.

– Аха – рече Филип Филипович некаквим необичним гласом – а где би требало да једем?

– У спаваћој соби – у хору одговори сво четворо.

Руменило Филипа Филиповича поприми пепељасту боју.

– У спаваћој соби да једем – рече он пригушеним гласом – у ординацији – да читам, у чекаоници – да се облачим, да оперишем – у соби за послугу, а у трпезарији – да обављам прегледе? Сасвим је могуће да Исидора Данкан заиста тако ради. Можда у кабинету ручава, а куниће сецира у купатилу. Можда... Али ја нисам Исидора Данкан!!! – одједном он урликну и његово руменило пожуте. – Ја ћу да ручавам у трпезарији, а да оперишем у операционој сали! Пренесите то скупштини станара и најлепше вас молим да се вратите својим пословима, а мени омогућите да једем тамо где једе сав нормалан свет, то јест у трпезарији, а не у предсобљу ни у децијој соби.

– Онда, професоре, због вашег упорног опирања – рече узрујани Швондер – уложићемо на вас жалбу вишој инстанци.

– Аха – рече Филип Филипович – тако? – Глас му поприми претворно углађен тон – Тренутак само, молим вас, сачекајте.

„Какав је то човек – одушевљено помисли пас – исти ја. Ах, кад их сад дограби, ах, кад их дограби. Не знам још како, али тако ће да их дограби... Удри по њима! Да ми је оног кракатог да шчепам изнад чизме, за жилу под коленом... р-р-р...”

Филип Филипович, лупнувши, скиде слушалицу с телефона и рече у њу следеће:

– Молим вас... да... захваљујем. Петра Александровича позовите, молим вас. Професор Преображенски. Петар Александрович? Веома ми је драго да сам вас нашао. Захваљујем, добро сам. Петре Александровичу, ваша операција се отказује. Молим? Не, сасвим се отказује. Као и све друге операције. Ево због чега: обустављам посао у Москви и, уопште, у Русији... Малопре је код мене дошло њих четворо, од којих једна жена, преобучена у мушкарца, а двојица наоружани револверима, и терорисало ме у стану с циљем да ми отму један његов део...

– Молим вас, професоре – заустите Швондер, мењајући се у лице.

– Извините... Нисам у стању да поновим све што су говорили. Нисам поклоник бесмислица. Довољно је ако кажем да су ми предложили да се одрекнем своје ординације, другим речима, ставили су ме у ситуацију да вас оперишем тамо где сам досад сецирао куниће. У таквим условима не само да не могу, већ немам ни права да радим. Због тога прекидам посао, затварам стан и одлазим у Сочи. Кључеве могу да предам Швондеру – нек он оперише.

Четворо се скамени. Снег им се топио с чизама.

– Шта да се ради... И мени самом веома је непријатно... Молим? О не, Петре Александровичу! О, не. На овако нешто више не пристајем. Мом стрпљењу дошао је крај. То је већ други случај од августа месеца... Молим? Хм... Како год. У најмању руку. Само под једним условом: ко год био, шта год, кад год било, само да то буде такав документ, поред кога ни Швондер, ни било ко други не може ни да привири на врата мог стана. Коначни документ. Фактички. Прави! Обезбеђење. Да ми се чак ни име не помиње. Готово је. Да. Да. Ја сам

за њих мртав. Да. Да. Молим. Ко? Аха... Е, па то је друга ствар.... Аха. Добро. Сад ћу дати слушалицу. Будите љубазни – пакосним гласом обрати се Филип Филипович Швондеру – сад ће с вама да говори.

– Дозволите, професоре – рече Швондер, час се зајапуривши, час пребледевши – ви сте изврнули наше речи.

– Молим вас да не употребљавате такве изразе.

Швондер смушено узме слушалицу и рече:

– Молим. Да... Председник кућног савета... Па ми смо поступали по прописима... Професор је и тако у изванредном положају... Ми знамо за његов рад... Целих пет соба хтели смо да му оставимо... Е па добро... У том случају... Добро...

Сав црвен он окачи слушалицу и окрену се.

„Ал га је поплувао! Баш је људина!“ – Усхићено је размишљао пас – „Можда он то реч, неку чаробну, зна? Е, сад можете и да ме бијете, како год било, одавде ја никуд не мрдам.“

Троје је, отворених уста, гледало у поплуваног Швондера.

– Каква брука! – бојажљиво изусте овај.

– Кад бисмо сад имали дискусију – заусте жена, узрујана, зајапуривши се у лицу – ја бих доказала Петру Александровичу...

– Извините, можда бисте желели да одмах отворимо ту дискусију? – учтиво упита Филип Филипович.

Женине очи севнуше.

– Схватам вашу иронију, професоре, одмах одлазимо... Само... Ја, као председник одсека за културу зграде...

– Председница – исправи је Филип Филипович.

– Желим да вам понудим – у то жена испод пазуха извади неколико часописа живих боја, мокрих од снега – да узмете неколико часописа у корист немачке деце. Пола рубље по примерку.

– Не, нећу да узмем – кратко одговори Филип Филипович, испод ока погледавши часописе.

Крајња запрепашћеност показује се на лицима, а жена плану као булка.

– Зашто одбијате?